

Priloga: Rzd-01-22-00005-01

Datum: 22.4.2022

opis enote nesnovne kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00105**

Ime enote: **Vezenje po narisku**

Sinonimi imena enote:

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **gospodarska znanja in veščine**

Podzvrsti:

rokodelska in obrtniška znanja

Tipološka gesla:

izdelava vezenin, krašenje tkanin, krašenje usnja

Kratek opis:

Vezenje po narisku je način ročnega krašenja osnove (tkanina, polst, usnje) z iglo in vezilno nitjo, pri čemer vezejo po predlogi, narisani na osnovi, in jo krasijo z vezilno nitjo različnih surovinskih sestav ter dodatki.

Opis:

Vezenje po narisku je način ročnega krašenja podlage z iglo in vezilno nitjo, pri čemer vezejo po predlogi, narisani na podlagi, in jo krasijo z vezilno nitjo različnih surovinskih sestav (lan, bombaž, volna, svila, sintetična vlakna, kovinska nit) ter dodatki. Za podlago uporabljajo tkanine s fino tekstilno strukturo (svila, bombaž, lan, volna, umetna vlakna) ali druge materiale (polst, usnje, krzno, irh). Kot vezeninske motive uporabljajo risbe, ki jih najpogosteje z ročnim kopiranjem prenesejo na lice vezilne osnove. Končni videz izdelka ključno zaznamujejo vezilna osnova, vzorec, vezilna nit in uporabljeni vbodi.

Z iglo in vezilno nitjo vezejo po narisanim vzorcem tako, da iglo vbadajo na mesta, narisana na predlogi. Prevladuje ploščata vezenina, ki jo dopolnjujejo različni vbodi (stebelni, verižni, zančni ...), luknjice, pajki in vozlički, izrezanci in aplikacije. Specifične izdelke izdelujejo v tehniki vezenja s prečkanjem (način vezenja, pri katerem vezilna nit teče na licu vezenine, spodaj pa je vsak šiv posebej pritrjen z drugo, cenejšo nitjo), vezenjem z bleščicami in buljonom (v drobno zmet navita zelo tanka zlata žica, namenjena vezenju), vezenjem s tulci ptičjih peres, perlami ipd. Pogosto vezejo z belo nitjo na belo podlago, priljubljene so tudi druge eno-, dvo- in večbarvne vezenine.

Na tržišču je mogoče kupiti raznovrstne, predvsem strojno vezene izdelke, a se ti vsaj glede unikatnosti ne morejo primerjati z ročno vezenimi. Z vezenjem po narisku krasijo tekstilije in drugovrstne predmete vsakdanje, pogosteje pa praznične rabe, največ prte in prtiče, tudi zavese in drugo tekstilno hišno in cerkveno opremo, oblačila in druge predmete, namenjene sodobni rabi, ter folklorne in njim sorodne kostume. Vezilje izdelujejo izdelke za lastno porabo, darila in prodajo.

Z vezenjem po narisku se ukvarjajo predvsem ženske, v osnovnih šolah se ga med interesnimi dejavnostmi učijo otroci. Znanje prehaja iz roda v rod, pogosti so

posredni prenosi znotraj bolj ali manj formalno organiziranih krožkov, delavnic, seminarjev ipd. Ljudi z vezenjem seznanjajo na občasnih razstavah in festivalih, na katerih se srečujejo in izmenjujejo znanja.

Vezenje kot način krašenja podlage z iglo in vezilno nitjo na Slovenskem se pojavlja vsaj od poznega srednjega veka. Sprva je bilo omejeno na krojaške in veziljske cehe, samostane in plemkinje, v 17. in 18. stoletju se je širilo med meščanke, po letu 1869 (uvedba obveznega šolanja) vse hitreje tudi med kmečko prebivalstvo. Od leta 1888 so se vezilje izobraževale na strokovnih veziljskih šolah, dekleta vseh družbenih plasti so do srede 20. stoletja pogosto vezle predmete zase in za domače potrebe. Po drugi svetovni vojni je z ukinitvijo spoznavanja ročnih del v okviru rednega osnovnošolskega izobraževanja vezenje zamiralo, ponoven vzpon doživlja od 90. let 20. stoletja.

Najstarejše ohranjene vezenine po narisku izvirajo iz 18. stoletja, najstarejšo vezenino po narisku na tekstilu z uvezeno letnico 1812 hrani Slovenski etnografski muzej.

Datacija:

pozni srednji vek, 18. stol., 19. stol., 1812, 1869, 1888

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **OSTALO (OSTALO)**

Opis lokacije:

Slovenija

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **0** X: **0**

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

več nosilcev

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00105.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Gregor Meglič, 2022

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **drugi ukrepi ohranjanja nesnovne dediščine**

Opis usmeritev:

osnovne varstvene usmeritve za nesnovno dediščino

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Slovenski etnografski muzej**

Strokovna področja:

etnologija

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register nesnovne kulturne dediščine:

Register nepremične kulturne dediščine:

Register premične kulturne dediščine:

Slovenski etnografski muzej
Gorenjski muzej
Pokrajinski muzej Maribor

9. UTEMELJITEV VPISA

Vezenje velja za pomembno večino zlasti posameznic, ki se s to dejavnostjo ukvarjajo v svojem prostem času. Na temelju poznavanja tehnik vezenja ideje za svoje izdelke iščejo v tradicionalnih motivih in tehnikah, obenem pa povzemajo znanja od drugod in ustvarjajo izdelke za sodobno rabo. Z vezenjem razvijajo zavest o pomenu kulturne dediščine ter se s prepletom tradicije in inovacije umetniško izražajo. Poleg omenjenih tehnik danes vezilje razvijajo tudi nekatere druge tehnike vezenja, izdelke sodobne rabe pa izdelujejo s kombinacijo vezenja po štetih nitih in po narisku. Veziljstvo ponoven vzpon doživlja od 90. let 20. stoletja, ko se ljubiteljske vezilje tedensko ali mesečno srečujejo v bolj ali manj formalno organiziranih skupinah in pri tem razvijajo pozitiven odnos do kulturne dediščine.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitve: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **centroid ni določen**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **22.4.2022**

Št.: **Rzd-01-22-00005-03**

Razlog: **pobuda**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne:

Št.:

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Št.:

Razlog:

16. ZAZNAMKI

Številka: Rzd-01-22-00005-11-01

Datum: 22.4.2022

opis nosilca enote nesnovne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00105**

Ime enote: **Vezenje po narisku**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **282**

Sonja Porenta

Klanska ulica 11, 1215 Medvode

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

Z vezenjem po narisku se je Sonja Porenta začela ukvarjati že v mladih letih, bolj intenzivno pa se s to dejavnostjo ukvarja zadnjih 15 let. V tem obdobju se je lotila izdelovanja peč (naglavno pokrivalo). Na tkanini (tanek bombaž, batist) zelene velikosti izdelava ažur, ob pomoči kopirnega papirja nariše vzorec in začne vesti za peče značilno belo vezenino po narisku. Pri tem so pogosti stebelni vbod, polna vezenina, različne vrste razpleta in t. i. pajkov, pa tudi vozlički. Po končanem vezenju na rob prišije čipko (v sedanjem času največkrat industrijsko izdelane, včasih ročno klekljane) ali pa izdelava robno, zančno vezenino.

Za svoje izdelke je prejela certifikat Art&Craft Obrtne zbornice Slovenije. Izdelke razstavlja na občasnih predstavitev v rojstni hiši Jakoba Aljaža v Zavrhu pod Šmarno goro, pa tudi na drugih razstavah in priložnostnih prireditvah.

Svoje znanje vezenja pridobiva in nadgrajuje iz knjižnega gradiva, z obiski muzejev, seminarjev in preučevanjem starih izdelkov.

Status: **aktiven nosilec**

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **MEDVODE (MEDVODE)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **454437** X: **111196**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00282.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Gregor Meglič, 2022

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **22.4.2022**

Številka: **Rzd-01-22-00005-03**

Razlog: **pobuda**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI